

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. Коста Славов Костов д.м.

външен член на научно жури

на дисертационен труд

**„СЕСТРИНСКИ ДЕЙНОСТИ ПРИ ПАЦИЕНТИ С МОЗЪЧЕН ИНСУЛТ –
ОЦЕНКА НА ФУНКЦИОНАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ И ПОДГОТОВКА ЗА
ЖИВОТ СЛЕД ДЕХОСПИТАЛИЗАЦИЯ”**

на **ПЕПА МИТКОВА ДИМИТРОВА - ЧИЛИКОВА**

За придобиване на образователна и научна степен „Доктор“

Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт

Професионално направление: 7.4. Обществено здраве

Специалност: „Управление на здравни грижи ”

Данни за процедурата

Със заповед на Ректора на МУ-Варна Р-109-218/10.07.2019г. съм определен за член на Научно жури да изготвя рецензия във връзка със защита на дисертационен труд на тема „Сестрински дейности при пациенти с мозъчен инсулт – оценка на функционалното състояние и подготовка за живот след дехоспитализация“ от Пепа Миткова Димитрова - Чиликова.

Биографични данни и кариерно развитие

Пепа Миткова Димитрова – Чиликова през 1992г. завършва средното си образование в гр. Сливен, а през 1995г. ПМИ „ д-р П. Берон” гр.

Сливен, „ Медицинска сестра – общ профил”. През 1998г. „ Бакалавър” в СУ „ Св. Климент Охридски” гр. София, специалност „ Социална педагогика”, а през 2000г. „ Магистър” в СУ , специалност „ Социални дейности”. През 2014г. в МУ – Варна, „ Магистър”, специалност „ Управление на здравните грижи”.

Професионалната ѝ дейност започва през 1996г., като медицинска сестра в инфекциозно отделение в МБАЛ „д-р Ив. Селемински” – АД гр. Сливен до 2014г. От 2013г. до 2015г. е зам. директор на Филиал Сливен към МУ – Варна. От октомври 2014г. до настоящия момент е асистент във Филиал Сливен, МУ – Варна. От ноември 2015 до настоящия момент е зам. кмет „ Хуманитарни дейности”, Община Сливен.

Член е на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи.

Описателна характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд, разработен от Пепа Миткова Димитрова – Чиликова съдържа 153 страници, структуриран в четири основни глави, включва: 4 таблици, 63 фигури и 5 приложения. Цитирани са 183 литературни източници, от които 98 на кирилица и 85 на латиница.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на катедрен съвет на Катедра „ Здравни грижи” при Медицински университет „ Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна.

Оценка на актуалността на темата

Представеният ми за рецензиране дисертационен труд е разработен задълбочено от Пепа Миткова Димитрова – Чиликова и е посветен на един много важен проблем в здравеопазването и общественото здраве.

Темата на дисертационния труд е съвременна и дисертабилна. Въведението аргументирано отразява актуалността на проблема на настоящия дисертационен труд.

Адекватните сестрински грижи определящи до голяма степен протичането на заболяването, развитието на усложнения и възстановяването след мозъчен инсулт са в пряка зависимост от точната преценка на функционалното състояние на пациента. В световната медицинска практика скалата Глазгоу-Лиеж се прилага от лекари, медицински сестри, парамедици, студенти. Тя е широко приета и допълва оценката на неврологичните функции.

Литературен обзор

След направения обширен литературен обзор докторантката показва задълбочено и цялостно познаване на същността и цялостното развитие на проблема, както в национален, така и в международен аспект. Прегледът на литературните източници е задълбочен, а изводите убедително аргументират избора на темата.

Мозъчно съдовите заболявания представляват водеща причина по заболеваемост и смъртност по целия свят. България е на едно от първите места в света по заболеваемост и смъртност от мозъчносъдови заболявания. Мозъчносъдовите заболявания са глобален медицински и социален проблем поради високата болестност, смъртност и инвалидност, които причиняват. Докторантката прави аналитичен обзор на литературата, разглеждаща значимостта на мозъчносъдовите заболявания, диагностична и лечебна дейност в болнични условия, определяне на функционалното състояние при пациенти с мозъчен инсулт, усложнения и подобряване качеството на живот след мозъчен инсулт. Логично структурираният литературен обзор показва широките компетенции на докторантката в областта на разглеждания проблем. Той завършва с обобщение, което обосновава целта и задачите на дисертационния труд.

Оценка на целта, задачите и методичния подход:

Целта на изследването е да се проучат компетентността и дейностите на медицинската сестра за оценка на функционалното състояние на пациенти, хоспитализирани по повод мозъчен инсулт и подготовката им за живот след дехоспитализация. На базата на доказани резултати да се предложат **Модел** на координационен център и **Алгоритъм** за подкрепа на пациентите и техните близки. Основната цел и задачите са конкретно формулирани и отразяват прецизно извършената от Пепа Миткова Димитрова - Чиликова изследователска работа. За реализиране на целта, докторантката си поставя осем задачи. Обект на проучването са три групи респонденти – експерти, медицински сестри и близки на пациенти хоспитализирани по повод мозъчен инсулт и медицинска документация. Изследователските методи са съвременни, правилно подбрани, като осигуряват високо научно – приложно ниво на резултати и демонстрират добра методична подготовка на дисертанта. Използвани са следните методи:

- Документален метод
- Анкетен метод
- Експериментален метод
- Статистически методи / корелационен анализ, честотен анализ, сравнителен анализ, X2 анализ и графичен анализ/.

Резултати и обсъждане

Дисертационният труд представя резултати, логически оформени и структурирани в глава III.

Глава трета разглежда ролята и компетенциите на медицинската сестра при обгрижване на неврологично болни пациенти, като прави обзор на сестринските грижи при неврологично болни пациенти и необходимостта от допълнително обучение по отношение на актуални тенденции и добри

медицински практики при обгрижването на пациенти с мозъчен инсулт. Определяне на функционалното състояние при пациенти с мозъчен инсулт след проучване на практическото приложение на скалата Глазгоу - Лиеж за оценка на функционалното състояние на неврологично болни пациенти в сестринската практика и умения на медицинските сестри за приложение на скалата Глазгоу-Лиеж след проведен експеримент. Докторантката разглежда качеството на живот след мозъчен инсулт след проучване на експертно лекарско мнение за нивото на информираност на близките на пациенти с мозъчен инсулт и качеството на живот на близки на пациенти преживели инсулт.

Нормативните документи, които регламентират статута и придобиването на професията „Медицинска сестра” у нас са предпоставка да предложи теоретичното и практическо обучение за приложение на скалата Глазгоу-Лиеж да бъде включено в учебната програма по „Сестрински грижи за неврологично болни пациенти”.

Предложеният Модел на координационен център за работа с пациенти преживели мозъчен инсулт и техните близки ще допринесе за пълноценното и в максимална степен връщане на пациента към нормален ритъм на живот или приемане на ефектите от инсулта, чрез специфична и строго индивидуална програма, съобразена с клиничните етапи на възстановяване и индивидуалните му потребности.

Формулираните изводи, препоръки, предложения и приноси на дисертационния труд са направени на базата на собствените данни от научното проучване.

От направеното изследване и проучената достъпна литература са формулирани единадесет извода. Адекватните сестрински грижи и интензивното наблюдение при неврологично болни пациенти определят до голяма степен протичането на заболяването, развитието на усложнения и възстановяването на пациента, но всички медицинските сестри считат, че

допълнително обучението на теми, касаещи пряката им работа с пациенти с неврологични заболявания би повишило качеството на грижите. Те твърдят, че познават скалата за определяне степента на засягане на съзнанието Глазгоу-Лиеж въпреки, че базовото обучение не включва придобиване на теоретични знания и практически умения за определяне на функционалното състояние на пациенти с неврологични заболявания. Според експертите медицинските сестри познават скалата Глазгоу-Лиеж, но не могат да я прилагат самостоятелно в практиката. Експертите подкрепят обучение на близките за справяне с трудностите след дехоспитализация и разработеният Алгоритъм, би помогнал за възстановяване на самообслужването и независимостта в ежедневната дейност, подобряване на качеството на живот на преживелите инсулт, снижаване на разходите на болния и неговото семейство и е предложен модел за Координационен център за пациенти с мозъчен инсулт.

Въз основа на получените резултати и направените изводи, докторантката прави следните **препоръки**:

➤ **Към Медицинските университети и БАПЗГ**

✓ Включване в тематичния план за лекции и упражнения на дисциплината „Сестрински грижи при неврологично болни” на специалност „Медицинска сестра” приложение на скалата Глазгоу-Лиеж

✓ Провеждане на обучение на медицински сестри обгрижващи пациенти със засягане на съзнанието за приложение на скалата Глазгоу-Лиеж

➤ **Към Министерство на здравеопазването и Министерство на социалната политика**

✓ Да се утвърдят правила за добра здравна грижа при пациенти със засягане на съзнанието, в частност с мозъчен инсулт

✓ Да се дефинира интегрирана здравно-социална грижа според заболяването или увреждането на лицето

- ✓ Да се прибави към Национален консенсус за лечение на мозъчните инсулти дейността на Координационен център за оказване на подкрепа на пациенти преживели мозъчен инсульт и техните семейства.

Приносите на научното изследване са с теоретично познавателен и практико приложен характер.

Приноси с теоретичен характер:

- ✓ Проучена е спецификата в сестринските грижи при неврологично болни пациенти.
- ✓ Направено е проучване на компетенциите на медицинските сестри за определяне степента на засягане на съзнанието чрез скала Глазгоу-Лиеж при пациенти с мозъчен инсульт.
- ✓ Направено е проучване и анализ на подготвеността на близки на пациенти с мозъчен инсульт за грижите след дехоспитализация и необходимостта от подготовка им за справяне с трудностите в продължителния възстановителен период.

Приноси, обогатяващи съществуващите знания:

- ✓ Идентифицирана е необходимостта от теоретична и практическа подготовка на медицинските сестри за приложение на скала Глазгоу-Лиеж за определяне степента на засягане на съзнанието.

Приноси с практико-приложен характер:

- ✓ За пръв път е проведен експеримент за приложение на скала Глазгоу-Лиеж от медицински сестри обгрижващи пациенти с мозъчен инсульт.
- ✓ Установена е необходимост от подкрепа за пациента и неговото семейство след преживян мозъчен инсульт.
- ✓ Разработен е **Модел** на Координационен център за подкрепа на пациенти с мозъчен инсульт и техните семейства.

- ✓ Разработени са **Етапи на интегрирани здравно-социални грижи** – основа за изготвяне на индивидуална оценка и план за сестрински интервенции според състоянието на пациента.
- ✓ Разработен е **Алгоритъм** за избягване на рисковите фактори водещи до усложнения и рецидиви, мерки за подобряване на качеството на живот и снижаване на разходите в процеса на пълно възстановяване или приемане на ефектите от инсулта.

Заклучение

В заключение считам, че представеният научен труд притежава характеристики и качества на завършена дисертация с актуална тема и приложена адекватна методика, с компетентни анализи и значими в теоретичен и практичен аспект резултати.

Във връзка с всичко изложено по - горе давам с увереност положителната си оценка за представения дисертационен труд / със съответния автореферат/, за постигнатите в изследването резултати и демонстрираните научни приноси. Ето защо предлагам на членовете на Уважаемото жури да присъди образователната и научна степен „Доктор” по научна специалност „Управление на здравните грижи” на Пепа Миткова Димитрова - Чиликова.

05.08.2019г.

Изготвил рецензията:

Проф. д-р Коста Костов, д.м.